

ANNA DELLA SUBIN

KAZARA TANRILAR

BEYAZ BAYKUŞ: 90
TARİH: 1

ANNA DELLA SUBIN / KAZARA TANRILAR
Orijinal İsmi: ACCIDENTAL GODS: On Men Unwittingly Turned Divine

© Bu kitabın Türkçe yayın hakları AnatoliaLit Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü,
yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Destek Yayıncılık Prodüksiyon Dış Tic. A.Ş.

Genel Yayın Yönetmeni: Özlem Küskü

Yayın Koordinatörü: Kaan Cumaloğlu

Üretim Koordinatörü: Semran Karaçayır

Çevirmen: Nurullah Yakut

Editör: Oylum Tanrıöver

Son Okuma: Zuhul Doğan

Kapak Tasarım: Sedat Gösterikli

Sayfa Düzeni: Cansu Poroy

Sosyal Medya-Grafik: Mesud Topal-Nursefa Üzümlü Kalender

Reklam ve Tanıtım: Selen Çavuşoğlu-İşıl İlgt Şimşek

Beyaz Baykuş: Ekim 2023
Yayıncı Sertifika No. 13226

ISBN 978-625-441-982-9

© Beyaz Baykuş

Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 Nişantaşı/İstanbul

Tel. (0) 212 252 22 42

Faks: (0) 212 252 22 43

[facebook.com/beyazbaykusyayinlari](https://www.facebook.com/beyazbaykusyayinlari)

twitter.com/beyazbaykusy

[instagram.com/beyazbaykusyayinlari](https://www.instagram.com/beyazbaykusyayinlari)

www.beyazbaykus.com

Deniz Ofset – Çetin Koçak

Sertifika No. 48625

Maltepe Mahallesi

Hastane Yolu Sokak No. 1/6

Zeytinburnu / İstanbul

Tel. (0) 212 613 30 06

Destek Dükkan

Accidental Gods
ANNA DELLA SUBIN

KAZARA TANRILAR

"Farklı yörüngelerde gezen, iddialı bir kitap."

The New York Times Book Review

"İlgi çekici."
The Times

*"Büyüleyici bir tarihsel olguya ilham
verici ve meydan okuyan bir bakış."*

Publishers Weekly

*"Büyüleyici bir
anlatım."*
Esquire

KENDİLERİNİ TANRI OLARAK BULAN İNSANLAR ÜZERİNE

Çevirmen: Nurullah Yakut

İsmail & Hüseyin İçin...

Ben Tanrı değilim.

— Haile Selassie I

Ben Tanrı değilim.

— Mohandas Karamchand Gandhi

Fakat benim Tanrım nedir?

*Bu sorumu toprağa sordum. “Ben Tanrı değilim” diye yanıtladı,
ve toprak üzerindeki her şey de aynı cevabı verdi.*

— Aziz Augustinus, *İtiraflar*

İÇİNDEKİLER

İLK AYINLER	9
-------------	---

I. KISIM: YAKIN DÖNEM TEOGONİ

1. Ras Tafari'nin Işığında	24
2. Filip İncili	77
3. MacArthur, Dört Yol	102
4. Üniformalı Tanrılar	123
5. Nathaniel Tarn'ın Tanrılaştırılması	147

II. KISIM: DİNİN YIPRANMIŞ KENARLARI

6. Mistik Tohum	166
7. Gösterişli bir Üçleme	196
8. Geçiş	216
9. Sevgi Zorbalığı	235
10. Mito-politika	277

III. KISIM: BEYAZ TANRILAR

11. Yılanlar	308
12. Utanan Adem	333
13. Tanrıyı Öldürmek	364

ÖZGÜRLEŞME (SON AYINLER)	383
--------------------------	-----

NOTLAR	393
--------	-----

EK	479
----	-----

“KAZARÂ TANRILAR”IN LİSTESİ	485
-----------------------------	-----

İLK AYINLER

Başlangıçta, insanın tanrısal bir hüviyet kazanabileceğini ilk öneren yıldı. *Tanrılar gibi olacaksınız*, diye öğüt verdi, yasak meyve bir tarafta beklerken. Dünyaya keder, utanç ve bilgelik geldi, ama insan tanrısallığa daha yakın mıydı, kim bilebilirdi? Aziz Pavlus bir adada kaza yaptığıında, karnı üzerinde kaymakla lanetlenen yaratık, tek-rar ortaya çıktı. Havari ateş yakmak için bir odun yığını toplamıştı ki , yılan sürünerek elini ısırdı. Olayı seyreden adalılar, yabancıнын ölmesini beklediler ve böyle bir kaderle karşılaştığına göre onun bir katil olması gerektiğini düşündüler. Ama hiçbir zarar görmediğini görünce, fikirlerini değiştirdiler ve Pavlus'un bir tanrı olduğunu ilan ettiler. Bu onun ilk seferi değildi: Daha önceki seyahatlerinde, Pavlus vaaz ederken, yürüyemeyen bir adam ayağa fırlamıştı. Halk olanları görünce, Pavlus'un Merkür ve arkadaşı Barnabas'ın Jüpiter olduğuna karar verdiler ve bağırmaya başladılar: *Tanrılar bize insan suretinde indiler*. Bir rahip bir öküz kurban etmeye hazırlandı. Ama iki havari giysilerini yırtıp insanların arasında koşarak, *Efendiler, neden böyle şeyler yapıyorsunuz? Biz de sizinle aynı yaradılıştaki insanlarız*. diye haykırdılar. Yılanın sözleri yeni bir şekilde bürünmüş, yeni bir tuzak kurulmuştu. Kişi bir tanrı suretinde, bir tanrı renginde, buyurgan, dayanıklı veya bir tanrı gibi hiddetli olabilir. Kişi doğru zamanda doğru yerde olabilir. Hatalar olur.

Ufukta bir gemi filosu belirdi, gök ile yer arasındaki sınırı doldurdu. Onları kendi krallarının gemileri sanan Atina halkı, MÖ

307'de yabancı bir fatihin Pire limanına girmesine izin verdi ve silahlarını bıraktı. Komutan Demetrios Poliorketes karaya çıkmadı, ancak şehri kurtarmak ve demokrasiyi geri getirmek için geri döneceğine dair bir bildiri yayınladı ve tekrar yola çıktı. Birkaç ay sonra tekrar ortaya çıkıp Atina'yı ele geçirdiğinde, Demetrios kendisinin bir tanrı olarak selamlandığını görünce şaşırıldı. İnsanlar şehrin sokaklarında dizilmiş, ellerinde çelenkler, dans ediyor ve yeni tanrı geçerken bağıyorlardı. Sisamlı tarihçi Douris'in kaydettiği şu ilahiyi söylüyorlardı:

*Diğer tanrılar uzaklarda yaşar,
Ya da kulakları yoktur veya bizi umursamazlar,
Ama sen buradasın ve seni görüyoruz,
Tahtaya veya taş a oyulmuş değil, gerçeksin—
Bu yüzden sana dua ediyoruz.*

Diğer tanrılar uyuyorlardı ama Demetrios oradaydı, karşılıklıydı. Yakışıklıydı ve bir tanrı gibi gülüyordu. Güneş gibi nurluydu ve maiyeti yıldızlar gibiydi. Hareketsiz ahşap ve taş putların aksine, Demetrios enerjikti ve değişimi başlatabiliyordu. Arabadan inip ayağını yere bastığı noktada bir sunak yükseldi. Demetrios için yeni inşa edilen tapınakların içinde, tütsü bulutlarına bürünmüş rahipler, gökten indiği düşünülen komutana içkiler döktüler. Komutan, kendini her şeyden önce barışı getirmek için dualar ve isteklerle kuşatılmış buldu. Devlet adamı Demokhares, “Demetrios’un kendisi bile olup bitenler karşısında hayretler içindeydi” dedi. Demetrios’un, kendisine gösterilen tapınmanın bazı yönlerini zevkli bulurken, bazı yönlerinin ise—özellikle de efsanevi güzel metresi Lamia için dikilen tapınağın—yeni tanrı için üzücü ve utanç verici olduğunu kaydetti.

Bir insanın, kendi isteği veya iradesi dışında da olsa tanrısallaşabileceği fikri, antik Yunan için doğal ve tamamen rasyonel bir olaydı. Tanrıların makamları ile yer arasında bir gidiş-geliş söz konusuydu.

Şair Hesiod, *Theogonia*'sında tanrıların doğumlarını anlatırken, genellikle insanlarınkiyle keşişen bir soy ağacı tasvir ediyordu. İblislere veya tanrısal ruhlara dönüşen ölümlülerden; (tanrılar ve ölümlülerin bulunduğu) karışık soydan doğan yarı tanrılardan; yaptıklarından dolayı hürmet edilen insan-tanrılar ya da kahramanlardan bahsediyordu. Teorisyen Euhemerus, ıssız bir adada ölümsüz Olimposluların doğum ve ölüm tarihlerinin yazılı olduğu altın bir sütun bulunduğunu iddia etti. Onun hipotezine göre, tüm tanrılar aslında bir zamanlar dünyada yaşamış olan insanlardı, ancak insan soylu olmaları onların kozmik otoritelerini etkilemedi ve onları daha az tanrısal kılmadı. Spartalı general Lysander'dan, ölümünden sonra tanrılaştırılan materyalist filozof Epicurus'a kadar savaşçılar ve düşünürler tanrı mertebesinde görüldüler. Biyografi yazarı Plutarkhos, *Paralel Yaşamlar* adlı kitabında, daha eski, süregelen tanrılardan birinin, yeni gelen Demetrios'tan açıkça hoşnutsuz olduğunu kaydetmiştir. Bir kasırga Demetrios'un cübbesini yırtmış, şiddetli don kafilesini bozmuş ve ona adanan sunakların etrafında bölgede pek görülmeyen baldıran dalları filizlenmiş ve onları tehditkâr bir şekilde kuşatmıştı.

Antik Roma'da, resmi kararname ile tanrılaştırma siyasi gücü meşrulaştırmanın bir yolu haline geldiğinden, cennet ve dünya arasındaki sınırlar Senato kontrolüne girdi. Romalılar, Yunan tanrılaştırma geleneklerinin üzerine, tanrısal bir statü değişikliğini etkileyebilecek ayinler ve ritüellerle yeni bir protokol eklediler. Yaptığı fetihlerden dolayı Jul Sezar, hâlâ hayattayken, bir devlet tapınağını ve Jüpiter'in mor pelerinin giyme iznini de içeren— kendisine yaşayan bir tanrı olarak haklar veren bir dizi Senato kararıyla tanrılaştırıldı. Yine de, kendisine mutlak bir güç bahşedilmiş gibi görünse de, Sezar'ın bildiği gibi, bu aynı zamanda onu kontrol etmenin de bir yoluydu. Güçlü bir adam, bir tanrıya dönüştürülerek sınırlanabilir: Senato, Sezar'ı kutsallaştırırken, bir tanrının erdemlerinin ve özelliklerinin ne *olması gerektiğini* de ortaya koymuştu. Senatörler konuşmalarında, Sezar'ın tanrılığını tanımlayan ilahi nitelikler olarak egemenliği küçümserken yüce gönüllülük ve merhameti yücelttiler.

Yeni bir tanrı olarak Sezar, tanrı karakterine göre yaşamak, siyasi düşmanlarını affetmek ve Roma'nın cumhuriyetçi kurumlarına saygı duymak zorunda kalacaktı. Senato, Capitol Tepesi'ne, ayaklarının dibinde küre olan bir Sezar idolü yerleştirdi, ancak devlet adamı Casius Dio, onun "yazıttan 'yarı tanrı' ifadesini sildirdiğini" söyledi. Sezar, devlet tarafından onaylanan tanrılığın hem bir nimet hem de bir lanet olabileceğini hissetmişti.

Sezar, tanrılaştırılmasından kısa bir süre sonra yirmi üç hançer darbesiyle öldürüldüğünde, Octavianus Roma'nın ilk İmparatoru Augustus olarak iktidara yükseldi, ancak o ve sonraki imparatorlar yaşayan tanrılara dönüştürülmekten kaçacaklardı. Tanrısallık, ister insan kıskançlığını kışkırtma tehdidiyle, isterse daha varoluşsal bir bağlantıyla olsun, uğursuz bir şekilde ölümü çağırıyordu. Augustus, kutsal bir "Augusteum"un inşa edilmesini engelledi, Claudius kendisi için yapılan kurban ayinlerini yasakladı ve Tiberius, tanrılarının portrelerinden uzağa yerleştirilmedikçe portresini yaptırmaktan kaçındı. Vespasianus, hayvanlar alemi bile kabul etmiş görünse de, tanrısallık iddialarına direndi - bir öküzü, boyunduruğundan kurtulup imparatorun yemek odasına hücum ederek ayaklarının dibine kapandığı rivayet ediliyordu. Bir imparatorun ölümünden sonra, halefi, ölenleri bir tanrıya dönüştürmek için devlet ritüelini yönetirdi. Balmumu heykeli bir cenaze ateşinde yanarken, alevlerden bir kartal serbest bırakılırdı: cennete uçan kanatlı bir taşıt gibi. Ölüm gerçeği, politikacının ölümsüzlük iddiasına hiçbir şekilde gölge düşürmez. Ölüm, bir yılanın derisini değiştirmesi gibi, sadece kişinin bedeninden sıyrılmasıydı.

Devlet yönetiminin bir aracı olarak tanrılaştırma, siyasi hanedanların konumunu sağlamlaştırıyordu ve aynı zamanda, genellikle beklenmedik, trajik şekillerde ölenlere duyulan bir sevgi ve üzüntünün ifadesiydi. İmparator Hadrianus hem karısını hem de kayınvalidesini tanrılaştırırdı, ancak en yüksek cennetleri, karanlık bir ölümle Nil'de boğulan genç sevgilisi Antinous'a ayırmıştı. Julia Drusilla yirmi iki yaşında bir virüse yakalandığında, uç fikirleri benimseyen kardeşi Caligula tarafından Panthea ya da "tanrılarının tümü" olarak tanrılaştırıldı.

MÖ 45 yılının Şubat ayında, Cicero'nun kızı Tullia doğumdan bir ay sonra öldüğünde, yaşlı devlet adamı onu bir tanrıya dönüştürmeye karar verdi ve keskin zekasını onun en iyi nasıl yüceltileceği konusuna adadı. Yeni tanrı hakkında halkı bilinçlendirmek için Cicero ona bir anıtmezar inşa etmeye karar verdi ve bir mimara planlar hazırlattı. Yine de senatör, içeride veya dışarıda hangi konumun en uygun olacağı sorusunda takılıp kaldı ve gelecekte arazinin mülkiyetinin el değiştirebileceği konusunda endişelendi. Hem ölümsüz tanrıların hem de ölümlü kamuoyunun onayını kazanmak için Tullia'yı Roma'ya en iyi nasıl tanıtacağını düşündü. "Projem hakkında ne düşünürsen düşün, lütfen beni affet." Cicero bir arkadaşına yazdığı mektupta, bu garip çabasının kendisini daha da kötü hissetmesine neden olup olmayacağını merak ettiğini ifade etti. Ama olağanüstü bir kedere boğulmuş olan devlet adamı için bu bastırılabilir bir dürtü değildi. Tanrılaştırma bir tür teselli idi.

Zamanı sıfırlayan yüzyıl, belki de istemeden ilahlaştırılan bir adamla başladı. Onu görmek zor, çünkü en eski İnciller Golgota'daki ölümden on yıllar sonra yazılmıştı ve ışık ancak geçmişin karanlık mezarlarına kadar ulaşabiliyordu. Tarihteki adamı arayan bilim insanları, onu zamanının siyasetine gömülü buluyorlar: Radikal bir meydan okumayla Roma'nın tanrılarının ve valilerinin karşısına çıkan Yahudi muhalif bir vaiz. Onu Vaftizci Yahya ile birlikte Ürdün kıyılarında bulurlar. O, günahın ve Kudüs'ü elinde bulunduran imparatorluğun esaretinden kurtuluş olarak vaftiz ayini uygulamaktadır. İsa, kendi çağındaki birçokları gibi, kıyametin yakın olduğu konusunda insanları uyarmaktadır: Mevcut dünya düzeni, baskıları ve adaletsizlikleriyle yakında sona erecek ve İsraililerin krallığı yeniden tesis edilecek. Tutuklanmasına ve ihanetle itham edilmesine neden olan mesajı buydu. Bilginlerin genel olarak kabul ettikleri ilk yazılı ifade olan Markos İncili'nde, İsa hiçbir zaman tanrısal olduğunu iddia etmez ve kendisinden Tanrı ya da Tanrı'nın Oğlu olarak bahsetmez. İlk kutsal metinlerde, kendisinin Mesih, yani "[kutsal yağ ile] meshedilmiş olan" olup olmadığı sorulduğunda, her fırsatta bu

unvandan kaçınıyor, veya uzaklaşıyor ya da Mesih'ten henüz gelmemiş olan bir başkası olarak bahsediyor. Bir isteksizlik halesi altında mucizeler gerçekleştirirken, bunların nakledilmesine engel olamaz. Markos'un anlattığına göre sağır bir adamı iyileştirdiğinde, etraftakilere kimseye söylememelerini emreder, *ama onları ne kadar uyardıysa, onlar da haberi o kadar yaydılar.*

Çarmıha gerilmeyi takip eden on yıllarda, tam da İncillerin yazılıp dağıtıldığı dönemlerde, Roma imparatorlarının tanrılaştırılması o kadar rutin hale gelmişti ki, MS 79'da ölüm döşeğindeki Vespasian, "Ah canım, sanırım ben bir tanrı oluyorum." diye espri yapabiliyordu. İlk Hıristiyanlar, Roma'nın ilahlaştırılmış diktatörlerine hürmet etmeyi reddederek, onlara verilen unvanları - "Tanrı", "Tanrı'nın Oğlu", "Rab", "İlahi Kurtarıcı", "İslah Edici", "Kurtarıcı" - aldılar ve Roma'nın bir suçlu olarak idam ettiği adama¹ verdiler. Havari Pavlus'un yazılarında, diriltilmiş Mesih'in aydınlığıyla parlayan İsa, yeni bir kozmik varlık türü -Tanrı'nın ebedi Oğlu- olarak ortaya çıkar. Pagan politikacılar göğe yükselirken, dikey bir yolculukla kartal tarafından taşınırken, İsa sadece aşağı indi; Pavlus'un sözleriyle, bir köylü suretine büründü. Pavlus kendisi bir pagan tanrısı sanıldığında dehşete düşmesine rağmen, tüm insanlığın Mesih'in tanrısallığına katılabileceğini mistik bir olasılık olarak vaaz etti. İsa, dünyevi siyasetin ötesine geçerek, Roma'nın tanrılarını geride bırakan bir tanrıya dönüştü. Tanrı'nın bedene bürünmüş hali olarak İsa, imparatorluğu fethedebilecek bir güç haline geldi ve sonunda da bunu başardı.

Yazılan son İncillerden biri olan Yuhanna İncili'ne göre, çarmıha gerilmesinin arifesinde İsa, kendisini, Musa'nın halkını vebadan kurtarmak için Tanrı'nın emriyle bir sıruk üzerine diktiği yılan benzetti. Tıpkı yılan gibi, İsa da her insanın içinde sarmal halinde tesis edilmiş olan, tanrısallığa giden yolu gösterecekti. İkinci yüzyılda, Ofitler mezhebi, insan bağırsaklarının bir yılan benzediği gerçeğinden yola çıkarak, İsa'ya yılan suretinde tapındılar. Efkaristiya'yı²,

1. Hz. İsa'ya [Ç.N.]

2. Komünyon, Aşa-i Rabbani ayini. Hz. İsa'nın kanı ve bedenini temsilen ekmeğin şaraba batırılarak sunulduğu ayin [Ç.N.]

kendini ekmeğin etrafına sarması için masaya bir yılan davet ederek kutladıkları kaydedildi. Üçüncü yüzyıla gelindiğinde, aslen Yunan olup Hıristiyanlığa geçen İskenderiyeli Klement, tanrısallığın artık “tüm insanlığı eşit olarak kapladığını” ilan edebilirdi. Mesih’in öğretilerini izleyen herkes “öğretmenin³ suretinde –ete kemiğe bürünmüş bir tanrı olarak— kusursuz biçimde şekil bulacak.” İlahiyatçılar, Hıristiyan doktrinini pagan *apoteosis*’ten [tanrılaştırmak] ayırmak için türetilmiş bir kelime olan “tanrılaşmak” olan *teosis* olasılığını hararetle tartıştılar. İkinci ve üçüncü yüzyıllardaki Hıristiyanlar arasında, her insanın bir gün karşılaşabileceği tanrılaşmış bir muadili veya ilahi ikizi olduğu fikri yaygındı.

MS 325’te imparator Konstantin, İsa’nın tanrısallığının doğasını ilk kez resmi olarak tanımlamak için İznik Konsili’nde iki bin piskoposunu bir araya getirdi. Onun Tanrı tarafından bir oğul olarak, kusursuz ama yine de bir dereceye kadar insan olarak yaratıldığını iddia edenlere karşı, piskoposlar, İsa’yı, Baba Tanrı’ya eşit ve aynı maddeden yapılmış, yeryüzünde Bedenleşmiş Kelâm⁴ olarak ilan ettiler. İsa’nın özüne ilişkin diğer kavramlar sapkınlık olarak damgalandı ve bastırıldı ve ana akım inanca aykırı sayılan inciller imha edildi. İznik Simgesi⁵ aracılığıyla, kutsallık fikrinin kendisi, sıradan ölümlü yaşama olan eski yakınlıklarından koptu. Yüzyıllar boyunca Hıristiyan ortodoksluğunu şekillendiren Augustinus gibi ilahiyatçıların çalışmalarında, insanlık ve tanrısallık arasındaki uçurum her zamankinden daha aşılmaz hale geldi.

Mistikler, metaforlarla örtülü olarak tanrı ile birleşme için çaba gösterebilirler de, bir insanın gerçek bir tanrıya dönüşebileceği fikri saçmaydı. Teologlar, Tanrı’nın bizden kesinlikle farklı olduğunu savundular; Yaradan ile yarattıkları arasında belirgin bir çizgi vardır. Pagan yakınlığından, dünyevi yaşamın toz ve kargaşasından

3. Hz. İsa’nın [Ç.N.]

4. Bedenleşmiş Kelâm, Bedenleşmiş Söz, Bedenlenmiş Tanrı terimi ana akım Hıristiyanlar tarafından Hz. İsa’ya atfedilen bir sıfattır: “Başlangıçta Söz vardı. Söz Tanrı’yla birlikteydi ve Söz Tanrı’ydı.” (Yuhanna 1:1) [Ç.N.]

5. İznik Konsili’nde kaleme alınan inanç esasları metni [Ç.N.]

uzakta, Hıristiyan doktrini gökleri yerden uzaklaştırdı. Augustinus, *İtiraflar*'da “Denize, derinlerin uçurumlarına ve onların içinde süren canlılara sordum” diye yazıyor. “Çevremdeki her şeyle konuştum, duyuların kapısından geçebilecek her şeyi söyledim ama onlar sayısız sesleriyle, Ben Tanrı değilim dediler. Ben de, ‘Madem Tanrım değilsin, bana ondan bahset’ dedim.”

Hikâyem meçhul bir kıyının karanlığında beliren bir ışıkla başlıyor.

Açık denizde geçen beş haftanın ardından karada bir kamp ateşi gören denizci, bunun “balmumundan yapılmış küçük bir mumun alevi gibi yükseldiğini” kaydetti. Gün ışığında, gemisini kıyından açıkta demirlerken, meraklı adalı kalabalıklar kumsalda toplandı. Kristof Kolomb 14 Ekim 1492’de günlüğüne “Yüzerek kendilerini denize attılar ve bize geldiler” diye yazmıştı. Dillerinden tek kelime anlamasa da, “Bize cennetten gelip gelmediğimizi sorduklarını anladık” diye yazdı. “Yaşlı bir adam tekneye geldi ve diğerleri bağırarak seslendi... gökten gelen adamları görmek için.” Yüzlerce kişi amiralin etrafını sardı ve bu tanrının yakında göğe döneceğini düşünerek onları gemisine alması için yalvardı. Bir hafta sonra, Kolomb yeniden göksel bir tanrı olarak selamlandığını, şimdi ise güneşin görünmesini engelleyecek kadar çok papağanın uçtuğu bir adada olduğunu anlattı. Hayal kırıklığı yaratacak kadar küçük bulduğu altın burun halkaları takan yerliler hakkında “cennetten indiğimize inanarak gelişimizi büyük bir mucize olarak gördüler” diye yazdı.

Çin’e varmak için yanlış bir rota izleyen amiral, nereye indiğini bilmiyordu ve denizin büyüklüğünü hafife aldı. Onun hatası bir başlangıç noktasıydı, öyle ki bir tarihçi 1982’de şunu iddia edebilirdi: “Hepimiz Kolomb’un doğrudan torunlarıyız, *başlangıç* kelimesinin bir anlamı olduğu ölçüde soykütüğümüz onunla başlar.” Bu başlangıçta, Kolomb yeşil bir lagünde bir yılan öldürdüğünden bahsediyordu. “Majestelerine derisini getiriyorum,” diye söz verdi Ferdinand ve

İsabella'ya, pullardan bir kurban sunmak isteğiyle. Tanrılaştırmanın ardından fetih geldi: Keşfettiği her adada kendisini tanrı sanan insanlarla karşılaşan denizci, bu adaları İspanya'nın kontrolüne aldı. Anlaşılmaz bir bildiri okur ve herhangi bir itiraz için dururdu. Kolomb, "Hiçbir muhalefetle karşılaşmadım" diye yazdı. Size tek bir tanrıdan değil, birçok tanrıdan bahsedeceğim.

Kayıp kaşiflerden, kaptanlardan ve militanlardan, evden uzakta bir tepede ölen subaydan bahsedeceğim. Cumhurbaşkanı ve başbakanları, antropologları, optometristi, sahilde yıkanan genci anlatacağım. Marjinal avatarlardan, başarısız mezheplerden ve hedefine ulaşmayan bağlılıklardan, kısa süren ve dengesiz bir kutsallığa sahip tanrılardan bahsedeceğim. Bir insanın tanrılaştırılabileceği fikri arkaik ve gizemli bir teolojik bilmece, büyülü bir geçmişten gönderilen bir rüya gibi görünse de, modern çağın sözde şafağı olan bir kaza, kutsallaştırma selinin yükselişini başlatır.

On beşinci yüzyılı izleyen ilk akımda, Kolomb'un izini takip eden denizciler, misyonerler ve yerleşimciler, uygarlaştırma misyonlarının beklenmedik bir yan etkisi olarak, Avrupalıların tanrı sanıldığına dair sayısız hikâye topladılar. İmparatorluğun yüksek çağında, Avrupa zenginlik arayışıyla dünyayı dolaşırken, idari görevlerini yerine getirirken kendilerine yaşayan tanrılar olarak tapınılmasından rahatsız olan sömürge subaylarının, askerlerinin ve bürokratlarının hikâyeleri ortaya çıktı. Ölen meslektaşlarının mezarlarının adak olarak bisküvi ve içkinin sunulduğu türbelere dönüştüğünü görünce şaşırdılar. Yirminci yüzyılda milliyetçiliğin ve kurtuluş hareketlerinin yükselişiyle birlikte, mucizelerinin hikâyeleri siyasi gündemleriyle çeliştiğinden, kendilerinin tanrılaştırıldığını öğrenmekten korkan politikacılar ve aktivistler, laikler ve modernistler geldi. Rastlantısal tanrı moderniteye musallat olur. Yirmi birinci yüzyıla doğru şaşkın bir şekilde yürürken laik bir otorite için çabalar, ancak bunun yerine kendini kutsallaştırılmış bulur. Her kıtada, sömürge istilası, milliyetçi mücadele ve siyasi huzursuzluk zamanlarında ortaya çıkar.

Bilmeden tanrısal hale gelen insanlardan söz etmek, modern dünyanın nasıl meydana geldiğinin bir tarihini anlatmaktır. Avrupa

ve Hıristiyan âleminin yeni bir kıyıya akın etmesiyle birlikte, Batı fikri, sonraki yüzyılda, tahminen yeni kıtada yaşayan altmış milyon insanın ölümüyle ortaya çıktı. Modernitenin kendi yaratılış efsanesine göre, Kolomb'un keşfi, yoğun bir keşif ve fetih çağının, Aydınlanma'nın güçlü dalgalarının ve ileriye doğru sanayileşme ve ilerleme yolculuğunun başlangıcı oldu. Filozoflar hurafeleri ve ruhları saklandıkları gölgelerden çıkarıp onları aklın berrak ışığı altında ifşa ettiler ve hatta Tanrı'nın Kendisinin bile öldüğü telaffuz edildi. ("Bu kanı kim temizleyecek bizden?" diye sordu elçi Nietzsche.) Geçmiş tanımlayan irrasyonel saygı gösterilerinden kurtulan modern çağın büyüünün bozulduğu söylendi. Önce sapkın ve sonra saçma olarak kınanan tanrılaştırma fikirlerinin Batı'nın modernlik kanonunda yeri yoktu; bu gelenek, aşkınlık ve dünyada nasıl yaşamamız gerektiğine dair diğer düşünme biçimlerinin dışlanmasına dayalı bir gelenektir. Ancak tüm bu süre boyunca, "Batı düşüncesi" olarak görülen şey Yunan-Roma klasisizmi ve Hıristiyan inancı olmak üzere iki sunak üzerine inşa edilmişti ve her ikisinin de merkezinde tanrıya-dönüşen-insanlar vardı.

Avrupa'nın emperyalistleri, tanrılaştırma ile ilgili egzotik anlatımları ilkel toplumların, izole adaların ve fetişist zihinlerin kuruntuları olarak yorumladılar. Ancak bu hikâyeler, karşılaşmalarında tasvir ettikleri ada halkları, kabile reisleri ve şamanlar kadar Avrupalı denizciler, askerler ve bilginlerin ürünü olan ortaklaşa yazılmış yaratımlardı. Anlatılar genellikle anlam sorularına dayanıyordu: "Tanrı"yı hangi sözcükle ifade ediyorsunuz - ve bununla ne kast ediyorsunuz? Sömürgeciler onlara anlatıp durdular, zira bu, fetihleri meşrulaştırmanın ve toprakları elde tutmanın bir yolu olarak faydalı bir araçtı. Bu olaylar yıllıklarda geçici bir meraktan başka bir şey gibi görünmese de, rastlantısal tanrısallık fikirlerinin ebedi sandığımız başka bir şeyin, modern ırk kavramının içine gömülü olarak nasıl gizli bir şekilde varlığını sürdürdüğünü anlatacağım.

Ama aynı zamanda mistik bir isyandan da bahsedeceğim, eski mitlere karşı yeni mitlerle nasıl savaşılabileceğinden.. Tanrılaştırılmış insanlar imparatorlukları nasıl ayakta tuttuysa, aynı zamanda yeni